

*Vypracování stavu
bádání*

Stav bádání

-seznámení s tím, jak byla určitá konkrétně vymezená problematika dosud reflektována v odborné literatuře, popřípadě v pramenech.

Zhodnocení vývoje stavu bádání, komentování omylů a posunů.

Příklady:

Osobnost (skladatel)

Určitý jev, problém (hudba na zámku v Náměšti nad Oslavou)

Konkrétní hudební dílo

Metoda:

heuristika – vyhledávání, získávání, shromažďování a třídění historických pramenů a informací z odborné literatury.

Další relevantní metody:

- Kritika - zjišťuje pravost, pravdivost a hodnověrnost informací.
- Prosopografie - věda, zabývající se systematickým zkoumáním určitého okruhu osob, s ohledem na původ, kariéru, či rodinné vztahy. Volba osob probíhá zpravidla v kombinaci se zeměpisnými, časovými a sociálními kritérii.
- Interpretace – výklad. Nutné zejména u pramenů.
- Syntéza - shrnutí a závěr.

Postup:

- Nejnovější vydání hlavních encyklopedií a slovníků
- V nich obsažená literatura
- Další literatura (získaná z odkazů ve studiích, starší vydání slovníků apod.)
- Internetové databáze a další zdroje

Příklady:

Gabriela Rampáčková, práce o F. I. Tůmovi

http://is.muni.cz/th/217385/ff_b/Rampackova-text.pdf?zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3DGabriela%20Ramp%C3%A11%C4%8Dkov%C3%A1%20agenda:th%26start%3D1

Helena Kramářová, práce o Josephu Umstattovi

http://is.muni.cz/th/383033/ff_m/DiplomovaPraceKramarova.pdf?zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3DHelena%20Kram%C3%A11%C5%99ov%C3%A1%26start%3D1

Některé další diplomové práce, např.

Michaela Macháčková, Vlastimil Tichý ad.

Anglickojazyčná encyklopedie

The New Grove Dictionary of Music and Musicians.

Sir George Grove. Od r. 1878.

NG1 – 1980, 20 vols. Ed. Stanley Sadie.

NG2 – 2001, 29 vols., Ed. Stanley Sadie, executive editor
John Tyrrel

New Grove Dictionary of Opera, ed. S. Stadie, New York
1997

Jsou důležitá i starší vydání encyklopedií a slovníků?

Německojazyčné

Die Musik in Geschichte und Gegenwart.

Allgemeine Encyklopädie der Musik.

MGG1: ed. Friedrich Blume, Kassel etc. 1949-1986. Bd. 15 a 16 – Supplementa, Bd. 17 – Register.

MGG2: ed. Ludwig Finscher, Personenteil 1999-2007.

Sachteil 1994-1999.

Riemann-Musiklexikon (od 1882), v návaznosti
Brockhaus-Riemann-Musiklexikon, ed. C. Dahlhaus
a H. H. Eggebrecht.

Česká lexika:

*Československý hudební slovník
osob a institucí (2 sv.).*

Ed. Gracian Černušák, Bohumír Štědroň,
Zdenko Nováček, Praha 1963, 1965.

Pazdírkův hudební slovník.

Ed. Gracian Černušák, Vladimír Helfert,
Bohumír Štědroň, Brno 1929-1941.

Český slovník osob a institucí online.

<http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/>

Riegerův slovník naučný, 12.sv., Praha 1860-90.

Ottův slovník naučný. 28 sv., Praha 1888-1909.

Hesla: O. Hostinský, Z. Nejedlý, O. Zich.

Masarykův slovník naučný. Lidová encyklopedie všeobecných vědomostí. 7.sv., Praha 1925-1933.

Hesla: J. Hutter, D. Orel, L. Vycpálek.

Hnilička Alois:

Portréty starých českých mistrů hudebních, Praha 1922

Profily české hudby z první polovice 19. století, Praha 1924

Oblast opery, hudebního divadla:

Jakubcová, Alena et al. (eds.): *Starší divadlo v českých zemích do konce 18. století*, Praha 2007.

Jakubcová, Alena - Pernerstorfer, Matthias: *Theater in Böhmen, Mähren und Schlesien. Von den Anfängen bis zum Ausgang des 18. Jahrhunderts. Ein Lexikon. Neu bearbeitete, deutschsprachige Ausgabe*. Wien – Praha 2013

Významný lexikon zejména pro dříve německojazyčné oblasti českých zemí:

Hader, Widmar (ed.): *Lexikon zur deutschen Musikkultur: Böhmen, Mähren, Sudetenschlesien*, 2 Bde, München 2000.

Věcné slovníky:
MGG Sachteil

Slovník české hudební kultury, ed. Jiří Fukač,
Jiří Vysloužil, Petr Macek, Praha 1997.

Popularizační slovníky, nepřiliš vhodné:

Vysloužil, Jiří: *Hudební slovník pro každého*, Vizovice 1999
(hraniční případ).

Smolka, Jaroslav: *Malá encyklopedie hudby*, Praha 1983. (Pro
vědeckou práci zcela nepoužitelné)

Ad.

Důležitost tematických katalogů jednotlivých skladatelů (pokud existují).

Úkol:

Bach Sonata pro cembalo a viola da gamba (BWV 1027)

<https://www.youtube.com/watch?v=VgqrKFT7uoU>

Verze BWV 1039

https://www.youtube.com/watch?v=kksgtEc_E4Q

Výběr
některých starších
lexik a dalších
relevantních
pramenů

Thomas Balthasar Janovka:

Clavis ad thesaurum magnae artis musicae (Klíč k pokladu velikého umění hudebního), Praha 1701,
novodobá edice Praha 2006

Ritornello est certa in aliquo opere musico clausula, quae per instrumenta musica inter cantum aliquem saepe repetitur ac reproducitur.²⁴⁶

S

Scala prima musicae choralis (qua etiam figuralis musicae tyrones a quibusdam torquentur^A) nihil aliud est quam per illas sex voces UT, RE, MI, FA, SOL, LA in cantu ascensus et descensus quoad MI et FA in clavi B fa || b mi suisque octavis cognitionem faciens. Et sicut illa clavis, uti jam vidisti, geminata est, B nempe et b (quarum prior propter vocem Fa inibi molliter cantabilem mollis, posterior vero propter vocem Mi, quae duriter in cantu choralis effertur, dura dicitur), ita scala paulo post videnda duplex, mollis et dura, a certo Quidone Arietino abate, qui circa annum Christi 1044. secundum Adamum Gumpeltzhaimer, secundum alios vero circa alium vixisse fertur,²⁴⁷ instituta, quam ex primis syllabis hymni sequentis de sancto Joanne desumpsit:

2080	UT queant laxis	REsonare fibris
p. 107	MIRa gestorum	FAMuli tuorum
	SOLve polluti ^B	LABii reatum
		Sancte Joannes.

Ritornello je určitá klauzule v nějakém hudebním díle hraná na hudební nástroje, jež se často opakuje mezi nějakým zpěvem.

S

Scala první chorální hudby (jíž někteří také trápí^{*432} nováčky ve figurální hudbě) není nic jiného než postup nahoru a dolů ve zpěvu po oněch šesti slabikách UT, RE, MI, FA, SOL, LA umožňující poznání, pokud jde o MI a FA na klíči^{*433}. B fa b mi i v jejich oktávách. A protože je onen klíč dvojitý, jak jsi již viděl, totiž B a b (z nichž první se kvůli slabice Fa tam zpívané měkce nazývá měkký {*mollis*}, druhý pak tvrdý {*dura*} kvůli slabice Mi, jež se v chorálním zpěvu zpívá tvrdě), tak je i scala dvojitá, měkká a tvrdá, jak o málo později uvidíš. Byla zavedena jistým opatem Guidonem z Arezza,^{*434} jenž žil podle Adama Gumpeltzhaimera^{*435} okolo léta Páně 1044, podle jiných však prý kolem jiného roku. Vzal ji z prvních slabik následujícího hymnu o sv.

Janovi:	“UT queant laxis	REsonare fibris
	MIRa gestorum	FAMuli tuorum
	SOLve poluti	LABii reatum
		Sancte Ioannes. ^{**436}

Sebastian de Brossard: *Dictionnaire de la musique*. Paris 1708.

Walter, Johann Gottfried: *Musicalisches Lexikon oder musicalische Bibliothek*, Weimar 1732.

THE
Encyclopedia
of Diderot & d'Alembert
COLLABORATIVE TRANSLATION PROJECT

<http://quod.lib.umich.edu/d/did/intro.html>

Koch, Heinrich Christoph:
Musikalisches Lexikon,
Frankfurt am Main 1802.

Faksimie
-Reprint,
ed. N. Schwindt.
Kassel 2001.
Lze dohledat
V pdf.

Ritornell, Ritornello. Dieser von dem itallänischen Worte ritorno (Wiederkehr oder Zurückkunft) abstammende Ausdruck bezeichnet ursprünglich eine kurze Periode, die bey Singstücken mit Instrumentalbegleitung vor dem Eintritte der Singstimmen von allen begleitenden Stimmen als eine Art von kurzer Einleitung vorgetragen, und sowohl zwischen den Haupttheilen des Stückes, als auch bey dem Schlusse desselben, wiederholt wurde.

An jetzt versteht man unter Ritornell diejenige Einleitung einer Arie, eines Chors oder eines Concertes, die vermittelst vollständiger Instrumentalmusik gemacht wird, und in welcher die Hauptgedanken des ganzen Tonstückes in einer eignen Form und Verbindung derselben vorgetragen werden, um die Zuhörer auf den Inhalt des Ganzen aufmerksam zu machen und zu

dem Genusse desselben vorzubereiten. Zwischen den Haupttheilen des Stückes wird alsdenn dieses Ritornell in derjenigen Tonart, in welche die Modulation geleitet worden ist, zum Theil wiederholt, jedoch geschieht dieses gemeinlich in einer andern Wendung und Verbindung der melodischen Theile, woraus es bestehet. Diese Wiederholung dienet theils darzu, um dem Sänger oder Concertspieler nach dem Vortrage eines Haupttheils des Stückes Zeit zu einiger Erholung zu lassen, theils auch, um die Haupttheile des Ganzen dadurch an einander zu ketten, und Einheit und Zusammenhang ins Ganze zu bringen. Am Ende des Tonstückes wird gemeinlich der Schlußsatz des ersten Ritornells ohne merkliche Abänderung wiederholt, oft aber auch diesem Schlußsatze noch ein besonderer Anhang beygefügt, durch welchen das Stück völlig zur Ruhe gebracht wird.

Bei Arien und Chören wird oft das Anfangsritornell ausgelassen, und ein solches Tonstück sogleich mit dem Hauptvortrage angefangen. Dieses geschieht alsdenn, wenn in der Poesie der Schluß des Recitatives mit dem Anfange der Arie so genau zusammenhängt, daß man beyde der Natur der Sache zu Folge nicht ohne Unsicherheit durch das Ritornell trennen kann.

Ueber die Bearbeitung und Formen der Ritornelle findet man weitläufigern Unterricht in dem dritten Theile meines Versuches einer Anleitung zur Composition, S. 242 und 333.

Gerber, Ernst Ludwig: *Historisch-biographisches Lexikon der Tonkünstler*, Leipzig 1790-92.

Anonym: *Jahrbuch der Tonkunst von Wien und Prag*, 1796. (Autorem snad Johann Ferdinand Ritter von Schönfeld, podnikatel, sběratel umění a spisovatel.)

Dlabacž, Johann Gottfried: *Allgemeines historisches Künstler-Lexikon für Böhmen und zum Teil auch für Mähren und Schlesien*, 3 Bde. in 1 Band, Prag 1815.

Dostupný mj.:

<http://ia700300.us.archive.org/12/items/allgemeineshisto01dlabuoft/allgemeineshisto01dlabuoft.pdf>

698. u. de Luca gelehrtes Desterreich.
B. 1. St. 2. S. 438.

Neubauer, F. R., ein vortrefflicher Violinist und Kompositeur von Horzin aus Böhmen gebürtig. Im J. 1794 traf ihn unser berühmte Kuffly zu Hannover an, wo er sich, sowohl in Privat- als öffentlichen Akademien und Konzerten hervorgethan hat, und daß zweite Jahr darauf daselbst gestorben ist. Von seinen gedruckten Werken sind mir folgende bekannt:

- 1) 3. Quärtetti. S. Artaria's Catalog. au; eigene Kosten verlegter Musikalien.
- 2) 1 Sympho. Oeuvr. 4 Liv. 1. 2. 3. S. Catalogue des Livres, de Musique ap-



Fétis, François-Joseph: *Biographie universelle des musiciens et biographie générale de la musique*, Paris 1835. Druhé vydání z let 1860-65.

Schilling, Gustav: *Enzyklopädie der Gesammten musikalischen Wissenschaften, oder Universal-Lexicon der Tonkunst*, 7 Bände, Stuttgart 1835–1842

Německojazyčná lexika:

<http://de.wikisource.org/wiki/Musiklexika>

Řadu z nich možno prohlížet nebo stáhnout.

Walther v pdf, prohlédnout lze např.: Gerber, Koch, Riemann (různá vydání), **Eitner**, Fétis, některé dobové spisy zaměřené terminologicky, organologicky (Tinctoris v německém překladu), esteticky – např. Johann George Sulzer: *Allgemeine Theorie der Schönen Künste. Lexikon der Künste und der Ästhetik*, Leipzig 1771 a 1774

Wurzbach, Konstant von: *Biografisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich, enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche 1750 bis 1850 im Kaiserstaate und in seinen Kronländern gelebt haben*, 60 Bde., Wien 1856-1891.

Dostupné:

http://de.wikisource.org/wiki/Biographisches_Lexikon_des_Kaiserthums_Oesterreich

Morava, Slezko:

D'Elvert, Christian Friedrich: *Geschichte der Musik in Mähren und Österr.-Schlesien mit Rücksicht auf die allgemeine, böhmische und österreichische Musik-Geschichte*. Brünn 1873.

<http://www.koelnklavier.de/>, pravé menu [Quellen des 18.-19. Jhs.](#)

C. Ph. E. Bach: Versuch über die wahre Art das Clavier zu spielen (1753/62)

J.A. Hiller: Lebensbeschreibungen berühmter Musikgelehrten und Tonkünstler neuerer Zeit (1784) – Bach, Benda, Fasch, Händel, Heinichen, Jomelli, Quantz ad.

H. Chr. Koch: Musikalisches Lexikon (1802)

F. W. Marpurg: Anleitung zum Clavierspielen (1765)

Joh. Mattheson: Das Neu-Eröffnete Orchestre (1713), Der Vollkommene Capellmeister ... (1739)

L. Mozart: Gründliche Violinschule (1787)

J. J. Quantz: Versuch einer Anweisung die Flöte traversiere zu spielen (1752)

Chr. Fr. D. Schubart: Ideen zu einer Ästhetik der Tonkunst (1806)

D. G. Türk: Klavierschule ... (1789)

Tonartencharakteristik - Quellentexte des 17. bis 19. Jahrhunderts

Projít links – velmi zajímavé odkazy

Eitner, Robert: *Biographisch-Bibliographisches Quellen-Lexikon der Musiker und Musikgelehrten*, Leipzig 1900-1904.

Rovněž dostupné na netu v několika pdf-souborech.

RISM

- *Répertoire international des sources musicales*

<http://opac.rism.info/>

Pro uložení pramenů je nejlépe používat RISMové značky – hledat pod RISM sigla

RILM

- *Répertoire International de Littérature musicale*
(EBSCO Music Databases, přístup ze stránek
ÚHV)

- obsáhlá databáze muzikologické literatury.

V současnosti (09/2010) zahrnuje více než 500.000 záznamů v 215 jazycích ze 151 zemí.

Databáze pokrývá všechny typy dokumentů o hudbě ve všech druzích médií, jako jsou knižní monografie, notové edice (i faksimilová vydání), sborníky z konferencí, sborníky jednotlivých badatelských pracovišť, ročenky, zprávy společností, články v časopisech a periodikách, recenze a rovněž internetové zdroje, na hudebním výzkumu založené zvukové nahrávky a filmy, disertace a další materiály.

Mezinárodní centrála RILM sídlí v New Yorku, národní redakce jsou v 60 zemích. Za ČR zajišťuje pracoviště AV ČR.

RILM:

Jednak vychází tištěná publikace s roční periodicitou, jednak RILM poskytován externím databázovým zprostředkovatelům v elektronické podobě. Aktualizace databáze má měsíční periodicitu.

RILM podchycuje nejen informace z oblasti muzikologie, ale též z jiných disciplín, jako jsou filosofie, estetika, pedagogika, teatrologie, psychologie, antropologie, sociologie, architektura, akustika, lingvistika, sémiotika a další.
Zdroj: <http://www.imus.cz/index.php/cs/narodni-redakce-rilm>.

RIIdIM

- *Répertoire international d'iconographie musicale*

RIPM

- *Retrospective Index to Music Periodicals*

<http://www.ripm.org/>

Hudební časopisy odborné české:

Hudební věda (každoroční soupisy české muzikologické produkce za uplynulý rok); částečně dostupné elektronicky

https://kramerius.lib.cas.cz/search/i.jsp?pid=uuid:5284d5b3-4b45-11e1-a71b-005056a60003&q=#periodical-periodicalvolume-periodicalitem-page_uuid:53e7c3bd-4b45-11e1-1027-001143e3f55c

<https://www.lib.cas.cz/publikacni-cinnost/prehled-casopisu-vydavanych-v-av-cr/hudebni-veda/>

Opus musicum

Musicologica Brunensia – částečně dostupné elektronicky

Harmonie – částečně popularizační

Zahraniční časopisy: JSTOR, dostupné z FF na

<http://www.jstor.org/>

Historické, s muzikologickými studiiemi - *Cornova*

Elektronické zdroje a databáze

Jednotná informační brána:

www.jib.cz

Adresář hudebních sbírek v ČR:

<http://mus.jib.cz/rism-cr/adresar-hudebnich-sbirek>

Centrální evidence sbírek muzeí v ČR

<http://ces.mkcr.cz/>

K tematickým katalogům hudebních sbírek viz

<http://full.nkp.cz/nkkr/NKKR9903/9903138.html>

Hudebně-historické oddělení České muzeum hudby-
Národního muzea

<http://www.nm.cz/Ceske-muzeum-hudby/Oddeleni-CMH/Hudebne-historicke-oddeleni/>

Moravské zemské muzeum, oddělení dějin hudby

<http://www.mzm.cz/oddeleni-dejin-hudby/>

(zde jsou k dispozici oba průvodci po fondech v pdf)

Národní knihovna ČR, hudební oddělení

provozuje mj. Souborný hudební katalog: <http://mus.jib.cz/rism-cr/souborny-hudebni-katalog>

Vědecká knihovna v Olomouci, historický fond : <http://dig.vkol.cz/>

Národní knihovna – oddělení starých tisků:

http://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=STT

Archivy: síť archivů ve správě MV ČR

<http://www.mvcr.cz/clanek/archivni-fondy-a-sbirky-v-ceske-republice-386553.aspx>

Muzejní sbírky (historické fondy)

Repertorium rukopisů 17. a 18. století z muzejních sbírek v Čechách (4 svazky)

Průvodce po rukopisných fondech I.-IV.

http://www.mua.cas.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=154&Itemid=126&lang=cs

Další fondy a soukromé archivy (např. chrámové sbírky) – často lístkový katalog, popř. žádný

Evropská digitální knihovna rukopisů

www.manuscriptorium.com

HYMNORVM THESAURVS BOHEMICVS: Databáze českých duchovních písní z tištěné kancionálové produkce 16.-18. století.

<http://www.clavmon.cz/htb/>

Melodiarium hymnologicum bohemiae

<http://www.firmadat.cz/melodiarium/>

Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století. Ed. Z. Tobolka, F. Horák 1925-67.

Dnes: www.knihopis.org

Chrámová hudba – časopis Cyril: <http://cyril.psalterium.cz/>

Databáze kantorů na Moravě: <http://cantores.wz.cz/>

Diplodok – katalog bakalářských, mgr.
a doktorských prací na českých vysokých školách:
<http://www.musicologica.cz/diplodok/>.

TheMusicSack – databáze osob spojených s hudbou
<http://musicsack.com/searchthemusicsack.cfm>

Důležité jsou též diplomové práce na ISu.
Na netu také některé diplomové práce FF CUNI, v oblasti
staré hudby vedené Marcem Niubo.

Obecně platí: internetové zdroje nutno dobře ověřovat
(Wikipedie!!!), používat kritické čtení, kontrolovat a
porovnávat informace z více zdrojů.

Koupě literatury a pramenů: on-line antikvariát: ZVAB -
Zentrales Verzeichnis Antiquarischer Bücher

Matriky MZA

<http://actapublica.eu/matriky/brno/prohlizec/6407/?strana=1>

MZA – archivní pomůcky

<http://www.mza.cz/a8web/>

Archivní Vademecum Zemského archivu v Opavě

<http://vademecum.archives.cz/vademecum/TopSearchControl.action?startAgain=>

Opera – databáze pro pokročilé (pasticcia etc.):

<http://italianaria.bodleian.ox.ac.uk/publications.php>

<http://corago.unibo.it/>

Knihy: Google books

Literatura a prameny:

<http://www.worldcat.org/>

Filigrány:

Piccardův katalog vodoznaků.

<http://www.lad-bw.de/ladsu/piccard/>

<http://www.wasserzeichen-online.de/>

<https://dk.upce.cz/handle/10195/53180>

http://www.nkp.cz/soubory/ostatni/bohemian_papermakers_vocabulary.pdf



Digitalizované teoretické traktáty

<http://www.digitale-sammlungen.de/>

<http://digital.staatsbibliothek-berlin.de/>

<https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/>

<http://www.ub.uni-heidelberg.de/>

<http://www.ub.uni->

[heidelberg.de/helios/digi/unihdmatrikel.html](http://www.ub.uni-heidelberg.de/helios/digi/unihdmatrikel.html)

<http://digital.slub-dresden.de/kollektionen/>

<http://imslp.org/wiki>

Příklad: [http://imslp.org/wiki/Category:Mattheson, Johann](http://imslp.org/wiki/Category:Mattheson,_Johann)

<http://docnum.u-strasbg.fr/cdm/landingpage/collection/coll10>

Noviny

<http://zefys.staatsbibliothek-berlin.de/>

Wienerisches Diarium:

<http://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=wrz>

Noty: IMSLP

Další zajímavé odkazy:

<http://www.paleografie.org/UK/index.php?target=gallery85&mid=674>

<https://moodle.amu.cz/mod/page/view.php?id=2952>

Vídeň – důležité instituce

Rakouská národní knihovna - <http://www.onb.ac.at/>

Hudební sbírka Rakouské národní knihovny –
Musiksammlung der Österreichischen Nationalbibliothek,
vyhledávání:

http://aleph.onb.ac.at/F?func=file&file_name=login&local_base=MUS

Wienbibliothek im Rathaus – on-line katalog:

<http://www.wienbibliothek.at/benuetzung-und-services/suche-in-bestaenden/kataloge/index.html>

Archiv Společnosti přátel hudby – Archiv der Gesellschaft der Musikfreunde – není na internetu, nutno osobně.

Úkol: každý si najde a představí nějakou zajímavou muzikologickou jednotku nebo hudební pramen z těchto databází:

<http://www.digitale-sammlungen.de/>

<http://digital.staatsbibliothek-berlin.de/>

<https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/>

<http://www.ub.uni-heidelberg.de/>

http://aleph.onb.ac.at/F?func=file&file_name=login&local_base=MUS

<http://www.wienbibliothek.at/benuetzung-und-services/suche-in-bestaenden/kataloge/index.html>

<http://www.onb.ac.at/>

www.knihopis.org

<http://dig.vkol.cz/>

http://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=STT